

УДК 371.315:72.01(045)

Трошкіна О.А.,
канд. арх., доцент,
Національний авіаційний університет, м. Київ

ДОСВІД НАВЧАННЯ СТВОРЕННЯ АРХІТЕКТУРНОГО ОБРАЗУ НА ДИСЦИПЛІНІ «СЕМАНТИКА АРХІТЕКТУРИ»

Анотація: Стаття присвячена досвіду викладання дисципліни «Семантика архітектури» в Національному авіаційному університеті. Представлено авторські розробки вправ для розуміння студентами процесу створення архітектурного образу.

Ключові слова: семантика архітектури, образ, образність, викладання дисципліни «Семантика архітектури».

Постановка проблеми. Оскільки архітектура відноситься до одного із видів образотворчого мистецтва то, зрозуміло, що питання образності архітектурних об'єктів і архітектурного середовища є головним для архітектора. Проте питання навчання створення образу залишається досі складним та часто невизначеним, сприймається і викладачами і студентами як щось таке, що має прийти людині в процесі роботи над проектом в момент інсайту, який часто базується на попередньому досвіді автора, знаннях теорії, історії архітектури та законів композиції.

Аналіз останніх досліджень. В Національному авіаційному університеті на п'ятому курсі автором статті викладається дисципліна «Семантика архітектури», де студентів навчають мові архітектури, її морфології та означення – всього того, що необхідно знати архітектору для створення твору архітектури. Викладання дисципліни базується на опублікованих працях автора [1, 2].

Не дивлячись на те, що темі образу і образності присвячено чимало праць, як вітчизняних, так і закордонних, до сих пір питання навчання створення образу як окремої будівлі так і середовища в цілому є рідким та поодиноким, якого лише торкаються викладачі на таких дисциплінах як «Архітектурна композиція», «Архітектурна графіка», «Теорія архітектури» не роблячи його головним. Так само, в останніх публікаціях, присвячених актуальному сьогодні дизайну архітектурного середовища дане питання розглядається інколи в контексті образності середовища.

Формулювання цілей статті. Метою даної статті є виявлення, на основі досвіду викладання дисципліни «Семантика архітектури» і, відповідно, процесу навчання створенню архітектурного образу як окремої будівлі, так і архітектурного середовища в цілому, характерних особливостей, які дозволяють підготувати архітектора-композитора.

Основна частина. Починаючи з перших курсів архітектурного факультету, студенти намагаються надати своїм запроєктованим об'єктам певного образу, який тісно пов'язаний із їх уявленням про те, як має виглядати той чи інший будинок певної типологічної групи. За дослідженнями багатьох вчених, у нашій свідомості, під впливом інформаційного поля, закарбувалися образи ідеальної схеми-еталону того чи іншого об'єкта, яка сформувалась протягом довгого часу історичного розвитку і внаслідок частого повтору закарбувалася в людській пам'яті як знак. Навіть пересічні споживачі (не фахівці) знають як виглядають більшість музеїв, кінотеатрів, адміністративних і житлових будинків і легко їх ідентифікують серед багатьох інших, незважаючи на зміни в цій константі-формулі об'єктів певного типологічного виду, що формуються під впливом особливостей епохи, розвитку культури, напрацюванням нового досвіду і особистості архітектора.

Разом із тим, сам процес створення образу вважається проблемою автора і залежить від його вміння та професійності, а також є результатом якогось містичного зв'язку із вищим, який і дає змогу виявити особистий почерк архітектора-творця. Таким чином виходить, що навчити створенню відповідного образу майже неможливо тому, що цей процес відноситься до інтуїтивних. Проте, на п'ятому курсі в Національному авіаційному університеті (кафедра основ архітектури та дизайну) вже декілька років викладається дисципліна із циклу вільного вибору студента «Семантика архітектури». В її межах розглядаються питання семіотичного аналізу об'єкту архітектури, який базується на вивченні особливостей знаків, що в ньому містяться, їх компонентів, можливостей поєднання і характеру взаємодії. Основою проведення такого аналізу слугує природна мова і лінгвістична модель її вивчення, що опирається на трактуванні мови як системи знаків і означення знака як єдності означника і означуючого (за Ф. де Соссюром). Носіями семантичних значень є архітектурні об'єкти в цілому, а отже, і їх складові: архітектурні форми, деталі, частини будинків. Являючись одиницями архітектурної мови, вони виражають двоєдину сутність архітектурного

субстрату: утилітарну і семантичну, яка забезпечує суто комунікативні задачі архітектурного твору. Деталі архітектурного об'єкту, їх кількість і відстані між ними означають не тільки функцію, а й стають «словами» (знаками), а разом із різним трактуванням набувають символічної функції.

Студенти виконують ряд вправ, де маніпулюючи різними архітектурними елементами-знаками створюють задані образи. Так наприклад, одним із завдань є: на основі семантично неозначеного будинку (здебільшого студенти обирають стандартну міську забудову 1970-1980-х років), вносячи незначні зміни в загальний устрій будинку шляхом додавання певних знаків, створити образи будинків п'яти різних типологічних груп, наприклад: адміністративного, торгівельно-розважального, житлового, офісного, культурно-видовищного будинків. Таким чином, студенти проводять семіотичний аналіз будівлі і визначають ті знаки, які характерні саме для певної типологічної групи (рис.1).

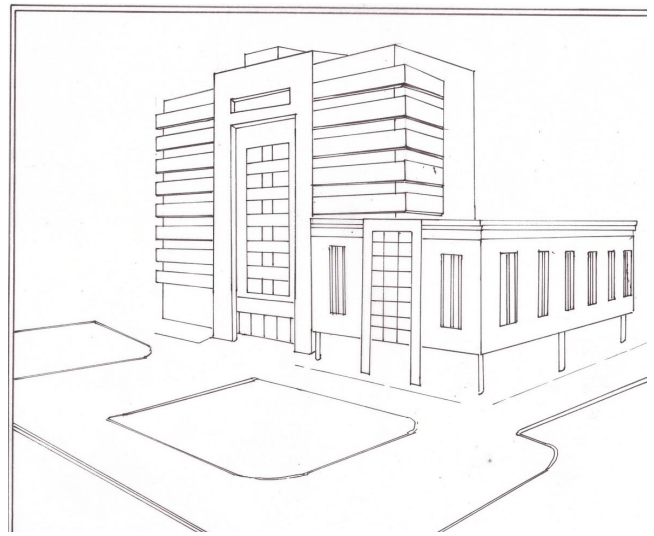
Іншим завданням є створення середовища заданого емоційного змісту шляхом внесення в нього певних елементів-знаків. Студенти обирають будь-яку частину міського простору і маніпулюючи архітектурними формами, елементами, деталями, змінюючи конфігурацію простору намагаються створити урочисте, радісне, романтичне, динамічне, песимістичне, печальне та ін. середовище (усього близько 10 різновидів). Схожим завданням є створення певного емоційного наповнення в інтер'єрі, де більшого значення мають колір, освітлення, фактура поверхонь.

Слід зазначити, що окрім вивчення знаків і означень архітектурної мови, в курсі «Семантика архітектури» розглядаються й питання психології сприйняття архітектурних об'єктів і архітектурного середовища. Деякі вправи, що пропонуються студентам, стосуються аналізу сприйняття міського простору в ситуації, коли людина стоїть на місці, рухається пішки чи на автомобілі. При цьому студенти повинні виділити головні деталі, елементи-знаки середовища, та виявити їх роль у формуванні образу.

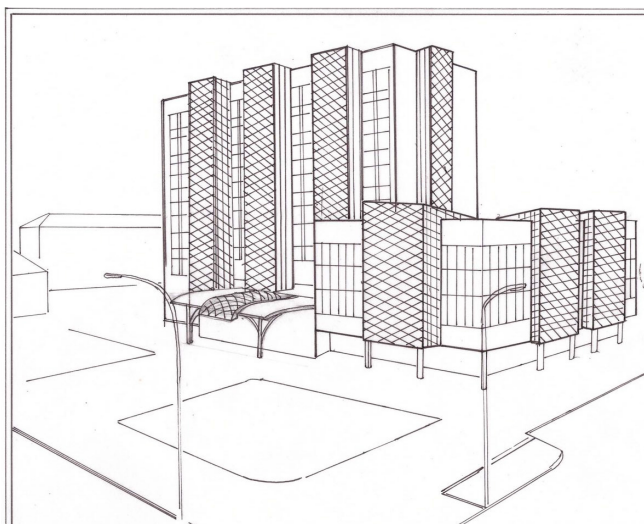
Також, студенти самостійно створюють тести, за допомогою яких проводять опитування на молодших курсах про сприйняття образу того чи іншого архітектурного об'єкту, як всесвітньовідомого, так і місцевого (київського), та міського простору м. Києва.

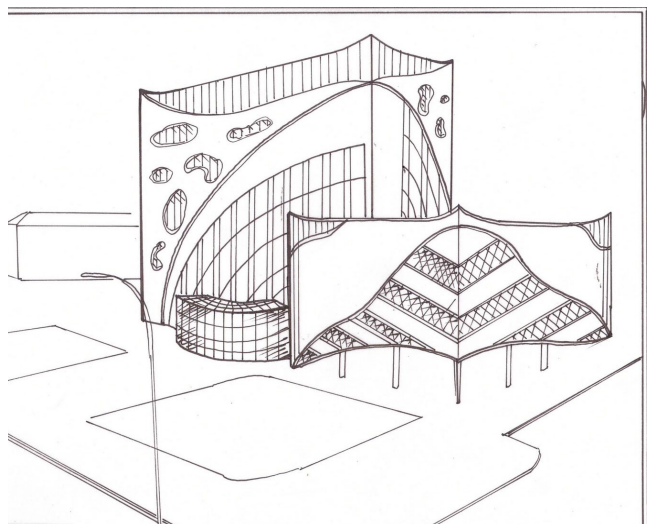
а)

б)

в)

г)

*Рис. 1. Роботи студентки Мелешко О.:
а) – існуюча будівля; б) адміністративна будівля;
в) офісна будівля; г) культурно-розважальна будівля*

В цьому навчальному році нами був запроваджений експеримент по складанню ментальної карти міста Києва із виділенням територій та зон, які позитивно чи негативно впливають на сприйняття людиною; аналіз архітектурного простору та його границь і порогів; дослідження можливих видів діяльності людини на тій чи іншій міській території (рис.2).

Висновки. Вдумливий підхід до проектування, розуміння природи виникнення та сприйняття образу архітектурного об'єкту чи середовища є характерними особливостями, які дозволяють підготувати архітектора-композитора, а не архітектора-технолога.

Перспективи подальшого дослідження. Подальші дослідження повинні бути направлені на більш глибоке вивчення існуючих та розробку нових методів і прийомів навчання студентів створенню архітектурного образу на дисциплінах, архітектурного спрямування.

Література

1. Трошкіна О.А. Семантика представницької архітектури / О.А. Трошкіна: [монографія]. – К.: «ЦП «КОМПРИНТ», 2011.–170 с.
2. Трошкіна О.А. Семантика архітектури: Навчальний посібник. / О.А. Трошкіна.– К.: «ЦП «КОМПРИНТ», 2012. – 239 с. – 96 с.

Аннотація

Трошкіна О.А., Опыт обучения созданию архитектурного образа на дисциплине «Семантика архитектуры». Статья посвящена опыту преподавания дисциплины «Семантика архитектуры» в Национальном авиационном университете. Представлены авторские разработки упражнений для понимания студентами процесса создания архитектурного образа.

Ключевые слова: семантика архитектуры, образ, образность, преподавание дисциплины «Семантика архитектуры».

Abstract

Troshkina O., Learning experience of creating architectural image on discipline “Semantic of Architecture”.

Article on the experience of teaching «Semantics of architecture» at the National Aviation University. Presented authoring exercises for reasons students the process of creating the architectural image.

Keywords: architectural semantics, image, imagery, teaching discipline «Semantics of architecture».